

ПЛАТФОРМА 1. ЛЮДИНА ЯК НАЙВИЩА ЦІННІСТЬ. ПРАВА І СВОБОДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Віра АКСЬОНОВА
Донецький державний університет внутрішніх справ

КОНВЕНЦІОНАЛЬНІСТЬ У ПРОСТОРІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ: ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Соціально-історичне формування правової та політичної культури особистості відбувається поступово, креативно, іноді драматично, про що свідчить досвід революцій та громадянських війн доби Нової та Новітньої історії європейських країн. Сучасні цивілізовані країни у складну добу демократичного розвитку та становлення правової держави в процесі перетворення народонаселення в громадянське суспільство зіштовхнулися з гострою необхідністю формування правової та політичної культури на принципах конвенціональності.

Новоєвропейський індивідуалізм, закріплений у творчості письменників і філософів романтизму, проголошує особливу значущість індивідуальності на противагу тиску стереотипів застарілих суспільних уставлень. Індивідуалізм як світоглядна парадигма виступає зі ствердженням ідеї самоцінності людської індивідуальності як творчого начала світу. Однак саме ця, на перший погляд, глибоко гуманістична, ідея стає об'єктом критики для більшості філософських напрямів другої половини ХХ століття.

Особистість, втрачаючи через свою самоцінність здатність «обмеження», потреби враховувати інтереси інших особистостей, вироджується у гіпертрофію індивідуального «Я», яке не лише відрізняється від інших, а й протистоїть їм як деякий абсолют. Невипадково саме в умовах антропологічного песимізму Т. Гоббс намагається сформулювати правові положення, які здатні врегулювати жорстке протистояння між абсолютною монархією та парламентом у боротьбі за політичну владу у Великобританії.

Одним з важливих соціально-гуманітарних і філософських аспектів розвитку громадянського суспільства в Європі є теорія суспільного договору, яку розвивають французькі філософи-просвітники Вольтер, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є. Політико-правовим результатом її втілення стає прийняття Конституції часів Великої буржуазної революції. Другим важливим соціально-гуманітарним і філософсько-правовим аспектом розвитку конвенціоналізму громадянського суспільства Західної Європи є ідея Дж. Локка щодо розподілу влади на законодавчу, виконавчу (в тому числі, судову) та федеративну. Третім аспектом виступає діалектична онтологія,

фундаментальні ідеї якої були закладені в період бурхливого розвитку німецької класичної філософії, зокрема моральний імператив І. Канта та філософія права Г. В. Ф. Гегеля. Саме тоді діалектика припиняє своє стихійне існування, перетворюючись на універсальні закони розвитку природи, суспільства, особистості (закон єдності та боротьби протилежностей, закон переходу кількісних змін у якісні, закон заперечення). Юридичні науки розкривають на практиці механізм створення правових норм у державі, аналізують їхній зв'язок з нормами суспільної моралі. У давньогрецькій історії під час розвитку міфології – самої ранньої форми духовної культури людства – богиня правосуддя Феміда приходить на допомогу еллінам з метою створення балансу між громадянином і суспільством, завдяки якому окремі особистості навчаються підкорятися закону як вищому Логосу. Тому четвертим аспектом розвитку громадянського суспільства відмітимо створення верховенства права.

Людське мислення, на думку Ф. Ніцше, визначається як «тлумачення за схемою, від якої ми не можемо звільнитися», і цінність світу опиняється укоріненою у нашій інтерпретації. Критично ставлячись до позитивізму, філософ наголошує на тому, що факторів не існує, є лише інтерпретації. Люди неспроможні встановити будь-який факт «у собі». Завжди існує можливість запропонувати нові змісти, «перспективи» та «засоби», розташувати феномени за визначеними критеріями. Світ, стверджує Ф. Ніцше, «не має будь-якого певного змісту, але являє собою безкінечні змісти».

Подібно до трансцендентальної схеми І. Канта або символічної форми Е. Кассирера, «перспектива» Е. Панофського встановлюється виключно суб'єктом. Вона зводить художні феномени до жорсткого, математично точного правила, але саме вона робить його залежним від людини, оскільки спосіб її дії є визначеним, вимушено обраним місцеположенням суб'єктивної точки зору.

Таким чином, юридична герменевтика являє собою кульмінаційний аспект створення та розвитку конвенціоналізму громадянського суспільства, є квінтесенцією юридичної діяльності. Юридичне тлумачення, спираючись на відповідну риторичку, з практичного боку пов'язане з завершенням регулювання відносин у суспільстві саме законом. У наслідок певної інтерпретації юридичні норми стають гідними до реалізації, практичного втілення. У творчому акті юридичної герменевтики поєднуються разом, збігаються у єдиному фокусі юридичні знання, досвід, правова культура та юридичне мистецтво. Думка фахівця інтерпретатора йде послідовно від одного шару юридичної матерії до іншого, від найпростішого аналізу лінгвістичного тексту до аналізу догми права, від юридичних особливостей правових норм до соціальних, моральних, гуманістичних, правових приписів; і все це заради того, щоб встановити реальний контент правової регуляції.

Ось чому одним з найнадійніших показників високоякісної роботи юриста є рівень професійної підготовки, який дозволяє миттєво, в повному обсязі та точно тлумачити будь-які закони, правові акти тощо. Тлумачення права розкриває високу юридичну місію, у той же час, в умовах демократичної правової держави, громадянського суспільства, розвинутої правової культури, не виходячи за межі закону.

В атмосфері тоталітарної держави, де відсутній дух конвенціоналізму, режим самовладдя є вираженням юридичної казуїстики, маніпулювання правом і правовими категоріями, квазі-тлумачення, наслідком якого є відверте ігнорування діючого закону, правовий нігілізм, що врешті респт призводить до свавілля та беззаконня, порушення прав людини.

Галина ГОРОХОВА
Донецький державний університет внутрішніх справ

СТАНДАРТИ УКРАЇНИ ЯК ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ У РОЗРІЗІ ГАНТУВАННЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Феномен основоположних прав людини ось уже більш аніж пів століття займає одне з чільних місць у переліку найбільш значимих проблем сучасного світового співтовариства. Незважаючи на розробку та прийняття чисельних міжнародних актів, положення яких спрямовані на ефективне забезпечення основоположних прав людини, увага до цього інституту з плином часу не падає. Більше того, спостерігається тенденція до поширення сфери застосування цього явища: якщо раніше «праволюдні стандарти» розроблялися державами на рівні з іншими питаннями, які становлять предмет міжнародних відносин, то сьогодні гарантування основоположних прав набуває характеру ядра, свого роду «балансуючого елемента» існуючих нині міждержавних правових систем. Не залишається осторонь названих вище процесів і Україна з огляду на проголошення однією зі стратегічних зовнішньополітичних цілей її членство в Європейському Союзі [5].

З огляду на сучасні реалії збройна агресія російської федерації, її повномасштабне військове вторгнення 24 лютого 2022 року на територію України змусили весь державний апарат і суспільство перейти до оперативного функціонування в умовах правового режиму воєнного стану.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [6]: Ст. 1. Визначення воєнного стану: Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого